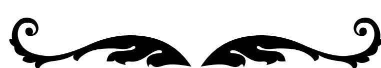
Мельнік Семятічы Дрогічын Гродзіск Мілейчычы Нурэц-Станцыя

МЕЛЬНІЦКІ ГОСТІНЭЦЬ

Год I 2015 год № 1

ОД БУГА НАД РЫЁ САЛЯДО

Аргентына – друга по вэлічыні держава Пувднёвуй Амэрыкі. Нэзалежна од 1816 р., завшэ старалась заховаті політычну, войскову і господарчу самостойность. Одночасово оставаласе одкрытою на світ. Дякуючы своёму доброму росположэнню і нэогранічоным природным добрам, країна над Ля Плятай здавна прытягала люді з цієлого света.

На пэрэломі XIX і XX в., колі Аргентына стала вэльмі богатою державою, сюды масово міграваллі жытелі ружных краюв Европы і Азії. Напочаткові пэрэважалі Жыды, але хутко сподобалі Аргентыну Кітайці і Японці. Пэрэд I вуйною со своіх батькувшчынув почалі прыезджаті сюды Словяне. Найбуольш іх прыбыло до Аргентыны однак посля Вэлікуй Вуйны. Тые, што поворочалісе з беженства мелі у сэбэ тяжке жыце і слабые економічны пэрспэктывы. Тому, практычно з каждуй вёскі чы мястэчка на Пудляшшу в міжвоенны час хтось эміґровав до Аргентыны.

Буольш за 20 ліет своеі молодосці провюв в Аргентыні Антон Керковіч з Мельніка (1910-2000). На амэрыканскі контынэнт прыплыв в 1929 р., разом со штырома іншымі жытелямі Мельніка. Почынав, як многі эміґранты, од роботы в лесі. После в Буэнос Айрэс быв шафёром і доробівся своёго самохода. Трымав связі з вэлікою ґрупою іншых эміґрантув – Белорусув. Быв актывным членом Товарыства імя Янкі Купалы. Але тягнуло всё его над руодны Буг, куды вэрнувся в 1950 г.

В 1993 р. внучка Антона Керковіча – Анна Ярошук (по мужові Тэрэховіч) запісала аргентынскі вспоміны діедка. Пропонуем іх чытычам "Мельніцкого Гостінця".

Продовжэніе на стр. 2 ☞

OD REDAKCJI

Kiedy prawie dwadzieścia lat temu zaczęliśmy myśleć o wydawaniu przez nasze studziwodzkie muzeum pisma historyczno-krajoznawczego, pierwsza propozycja na jego tytuł brzmiała: „Mielnicki Hostineć". Bo na łamach pisma chcieliśmy przypominać o zapomnianych historiach i drogach, którą jest m.in. dawny trakt Bielsk-Mielnik. Jednakże miejsce wydawania i koncentracja tematyki na Ziemi Bielskiej przeważyła za obecna nazwą. Ale myśl o Gościńcu Mielnickim nigdy nas nie porzucała.

I tak oto, nasz Nadbużański Czytelnik trzyma pierwszy numer pisma „Mielnicki Hostineć". Pisma redagowanego w trzech językach – białoruskim, ruskim-podlaskim i polskim. Kierujemy go do wszystkich zainteresowanych kulturą i historią tej ziemi, głównie Białorusinów, ale także Polaków i mieszkańców innych narodowości.

Wydanie „Mielnickiego Hostincia" podsumowuje działania, które w 2015 roku prowadziło Stowarzyszenie Muzeum Małej Ojczyzny w Studziwodach w ramach Białoruskich Warsztatów Etnograficzno-Muzycznych na Ziemi Nadbużańskiej.

БЕЛАРУСКІЯ ЭТНАГРАФІЧНА-МУЗЫЧНЫЯ ВАРШТАТЫ Ў СЕМЯТІЧАХ І МЕЛЬНІКУ

Надбужанская зямля багатая мастацкімі талентамі. Асабліва гэтыя дараванні праяўляюцца ў размалёўках вялікодных пісанак. У ваколіцы Мельніка, Семяціч ці Грабаркі гэтая традыцыя жывая, як нідзе на Падляшшы. За некалькі месяцаў да Вялікадня, шмат пісанкарак стварае тысячы пісанак. Усе яны пісаныя стугаўкаю – лейкам, што характэрнае ўсходнеславянскай, у тым ліку і беларускай традыцыі.

Але не толькі пісанкі характэрныя для мясцовай народнай культуры. Гэта таксама музыка, як інструментальная, так і песенная. На надбужанскай зямлі любяць спяваць, чаго доказам дзейнасць хароў семятыцкай, мельніцкай, драгічынскай ды іншых цэркваў, а таксама народных, беларускіх калектываў з Машчонай, Радзілаўкі ды Вілінава.

Сёлета наш музей правёў шмат часу сярод мельніцкіх ці семятыцкіх людзей, арганізучы тут варштаты і мерапрыемствы. А пачалося ўсё ў Семятічах, дзе 2-4 лютага г.г. студыя традыцыйнага фальклору падляшскіх Беларусаў „Жэмэрва" праводзіла варштаты для маладога пакалення.

Заняткі праходзілі ў гасцінных памяшканнях Семятыцкага цэнтра культуры, а арганізацыйна і духоўна ўспамагаў нас а. Славамір Хвойка з тутэйшага Інстытута праваслаўнай культуры. Варштаты былі яны прысвечаныя традыцыйным песням, як абрадавым, так і пазаабрадавым. Вядома, што абрадавыя песні часта суправаджаюцца карагодам ці танцам. Удзельнікі, спяваючы рагулькі „Ой, чыя то бэрозонька" ці „Летієв бусёл" вадзілі карагоды, а выконваючы рэкруцкую песню "Ехалі соколы" – маршыравалі.

Праціг на стр 5 ☞

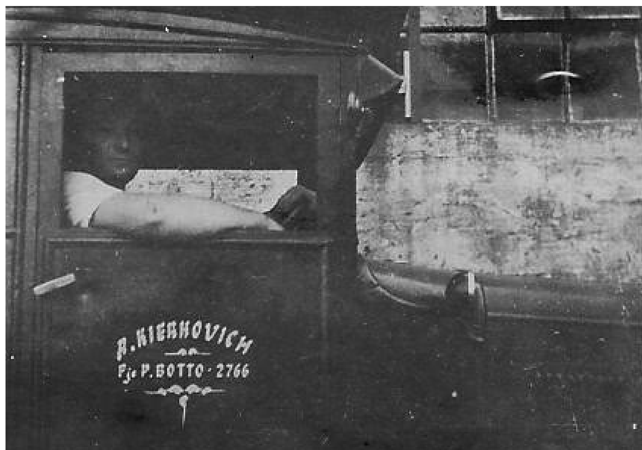
ОД БУГА НАД РЫЁ САЛЯДО

Продовжэніе со стр. 1

Быв 1929 год. Тогды было мне 19 лет і я быв бэз роботы, бо найті еі тут было штораз тяжэй. І так, со штырома колегамі з Мельніка мы рэшылі выехаті до Аргентыны.

Спочатку поехалі до Варшавы, зсюль чэрэз Немці добралісе до Францыі. Там селі на статок. Вядомо, можна было плывсті з Гдыні, але тогды была сурова зіма і вода в Балтыкові замэрзла.

Як войшов на статок, взяла мэнэ такая тоска по сем'і, по Мельнікові, што ледве нэ заплакав... Потуом, як мы так довго плылі, то похворыелі на морскую хворобу. В Гішпаніі і Португаліі статок затрымавсе, коб забраті пасажырув. Шчасліво пэрэплылі мы океян. Пару дён постоялі в Бразіліі і коло Уругвая поплылі до Буэнос Айрэс.

После довгуй подружы мы чуть нэ забылі пошто мы прыбылі сюды. Але рэальность жыця нэ позваляла чыкаті бэзчынно. В Буэнос Айрэс пошлі мы до Эміграцыйного бюро.

Лічылі, што достанэм роботу, але з того нічого нэ вышло – нэ было роботы. Што ж, бэз роботы нэ стэрпіеті. І мы рэшылі ехаті абы – куды і самым шукаті праці. В такі спосув трафілі мы до ліеса. Завэзлі нас на такую пустку і сказалі рубаті ліес. Покінулі нас... А тут нікого нэма, туолькі пташкі співают і зверы енчат. Выехаті таксамо нэ выедэш – ні поезду, ні людзіх хат, нэма до кого і заговорыті...

Пэрэночовалі мы якось пуод корчом і говорымо один другому:

– О, будэм памятаті, як тут рыж варылі! После знов троху заснулі. Колі прочнулісе, чуем, ходіт хтось по корчах. Думаем – можэ індыяне ідут вжэ до нас. Глідімо і глідімо, але нічого нэ відно. Оказалосе, што былі то малые зверкі, подуобны на чэрэпахі, якіе вышлі поесці.

Чэрэз якісь час чуем, што хтось рубае дэрво. Найстарэйшы сэрэд нас трох – Шыманьскі, кажэ:

– Вы почыкайтэ, а я побігу і зобачу, хто там рубае і як вуон там з тым всіем справівсе.

І што побачыв? Чоловек (оказалосе, што з Волыні) сам один рубав дэрво. Поглідев Шыманскі, як ёму там вэдэцце, огледів ёго хатку, особліво кухню. Прыбег і говорыт:

– Вы тут бачытэ той сітнік? Рэжтэ ёго ножамі і складайтэ на кучу, а я побегу на станцыю, куплю якіесь нажэндзя до роботы, друот, гоздзі на хатку.

Пушов наш Шыманскі, а мы рэзалі, рэзалі... Час ішов, а Шыманского всё нэ было. Пузней оказалосе, што дзікі коровы ёго заатаковалі. Так што мусів утікаті на дэрво. Со страху пэрэсідев там мнуого часу, покуль зверы собіе нэ пошлі.

Нарэшті Шыманскі вэрнувся і почалі мы будоваті нашу хатку з того ж сітніку. Такую буду. Пуод вэчур, ні стуль, ні з сюль, почалі над намі летаті чайкі. А мы, змучоны роботою, пошлі спаті (луожка поробілі з патыкув). Вночы – чуем – грыметі почало. Як жылі, мы такіх грымотув нэ чулі. Громы білі дэ попало. То в дэрво, то в болото. А мы ліжалі в своюй буді і думалі

собіе – як груом удырыт в нашу буду, хто можэ, хай утікае абы-дэ далей, можэ в такі спосуб одтягнэ нэбэзпеку.

На нашэ шчасце бура прытіхла. Прочнуліся мы з всходом сонця. А на дворые так тіхо і гожэ... Глідімо до горые – а там летают вэлікі пташкі, як орлы, туолькі шыя у іх чорна, а всё іншэ белэ.

Того дня почалі мы роботу. Познакомілісе з іншымі осаднікамі. Оказалосе, што нашымі суседамі былі Літвіны і Югославы, нашых нэ было. Рэзалі мы дэрво і продавалі. Час ішов на роботі.

Былі тут пять месэцюв. Але што ж нам, молодым, сэрэд пушчы сідеті. Рэшылі мы знов поехаті до Буэнос Айрэс.

Заехалі до століцы, а там далей нэма працы. Якось пузней знайшов я роботу в одного Жыда (по польску говорыв). Але і тая робота была туолькі по тое, коб з голоду нэ умэрті. А тут і трэба оплатіті мешкане, і купіті одёжу і іншэ. Одным словом – жылосе кепско.

Огульны экономічны стан в той час в Аргентыні быв подуобны як в Пуольшчы. Всюды быв крызіс, пановало бэзробоце. До Станув тогды ехаті нэ давалі. Можна было ехаті туолькі до Пувднёвуй Амэрыкі – до Аргентыны і Бразіліі.

Пройшло троху часу. Я вжэ троху говорыв по гішпанску і зачав шукаті конкрэтнуй роботы. Познакомівсе тогды з одным Чэхом. Говорыт вуон мне:

– Ведаеш што, вучыся ты за шофэра, тогды хутчэй знайдэш роботу і будэ тобе лёкш. Послухав я ёго. Зачав учытися. Науку закунчыв вэльмі добрэ і хутко, экзамін здав на пэршу катэгорыю. Але роботы всё равно нэ было. Звэртавсе я до одного, то до другого. Всюды туолькі обішчалі, але коб прыняті – то не.

Тогды познакомівсе я шчэ з одным Чэхом. У ёго былі два старые самоходы і вуон запропоновав мне робіті у сэбэ, як спульнік. За пару ліет заробів я троху гроша. Одін Жыд подрадів мне купіті власны самоход і на ім заробляті. З ёго помошчу я і так зробів. Хотя роботы всё равно нэ было за мнуого.

Прышов 1939 руок... В Европі готовілісе до вуйны. До Аргентыны нэ доходілі статкі з матэрыялямі, на морові пановав "бойкот". Тогды жыв я у Літвінув, после у іншых. Кепскі былі то мешканя, як у нас – пэрэпрашаю – курнік: хатка з пувцалёвых дошчок, обітых бляхою, однэ окенко в двэрах.

Робота-роботою, але і оддыхнуті, і повэсэлітіся таксамо трэба было. Колі познав я троху Аргентыну, мев вжэ свуой самоход – з колегою Гацкевічом і Аргентінцамі ездзілі над морэ Дэль Плята (Срэбрнэ Морэ), 420 км од Буэнос Айрэс. Бралі з собою намёт, едзэне, віно, піво. Гожэ было глідіеті на морэ, особенно на дэльфіны. Воны нібы страшат люді, але колі, напрыклад, хтось топіцце, то воны выкідают ёго на бэрэг.

А в месті одпочывалі сэрэд своіх. Было у нас Белоруске Товарыство імя Янкі Купалы (Украінцы мелі Товарыство імя Тараса Шэвчэнкі, Літвіны "Момэнтас"). Жылі мы як в однуй сем'і – готовілі спульны обеды, потанцувкі, гралі, співалі...

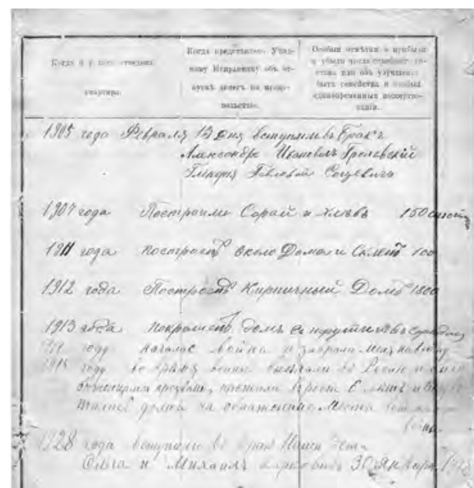

Однак тягнуло додому. Колі одін краян ворочавсе до Мельніка, я попросів ёго коб напісав мне, што у моіх батькув, як ім жывэцце, чы можна ворочатісе. В лістові, які я после достав, вуон пісав (відно по-пяному), што всё добрэ, робота е. І я, взявшы з собою на пару лет одёжу, з Аргентыны одправівсе на родіну. Але колі прыехав, тут праве всё оказалосе нэ такім, як пісав мне колега. Быв 1950 год.

Антон КЕРКОВІЧ
Успоміны запісала внучка
Анна ТЭРЭХОВІЧ,
з дому Ярошук
Фото з семейного альбома

Z OPOWIEŚCI O BIEŻEŃSTWIE DZIADKÓW

Glikieria (1885-1930) i Olga były siostrami, córkami Pawła Socewicza. W 1905 r. Glikieria wyszła za mąż za Aleksandra Iwanowicza Grochowskiego (1877-1966), mego dziadka. Olga wyszła za mąż za Tymoteusza Gawryluka. W latach 1907-1913 młode małżeństwo wzniosło budynki gospodarcze oraz murowany dom, kosztem ogólnym ponad 2 tysiące rubli. Po wybuchu wojny, w 1914 r. Aleksandra Grochowskiego powołano do służby w wojsku. W 1915 roku żona z siostrą wyjechały z Mielnika do Rosji. Podążały furmankami, zaprzęgniętymi w pary koni; zatrzymały się ostatecznie w okolicach Pskowa. Ich mężowie zostali powołani do służby w wojsku carskim. Tymoteusz Gawryluk, mąż Olgi, służył jako oficer.

1905 года Февраля 13 дня вступилъ въ бракъ [illegible]
1907 года Построили Сарай и хлевъ 150 [illegible]
1911 года построилъ около Дома [illegible] 100
1912 года Построилъ Кирпичный Домъ 1800
1913 года покрылъ домъ [illegible]
1928 года [illegible]

Zapiski kronikarskie Aleksandra Grochowskiego z lat 1905 – 1928

W czasie pobytu w bieżeństwie Olga Gawryluk została zatrudniona jako nauczycielka, zaś Glikieria Grochowska pomagała jej w prowadzeniu szkoły. Przebywały tam sześć lat i pięć miesięcy. W międzyczasie Tymoteusz Gawryluk odwiedził żonę Olgę. Dowiedzieli się o tym czerwonoarmiści i zabili go - był przecież carskim oficerem. W nieco późniejszym czasie odwiedził swoją żonę Glikierię Aleksander Grochowski. Gdy przekroczył próg domu, obie kobiety z krzykiem odprawiły go z powrotem. Obawa była wielka - mogli przecież zaraz go zabić.

Aleksander Grochowski w wojsku rosyjskim, fotografia wykonana w Nowym Dworze k. Zakroczymia w 1915 r.

Glikieria Grochowska z d. Socewicz, 1908.

W 1921 r. kobiety powróciły do Mielnika. Ich dom ocalał, ale został okradziony i mieszkali w nim obcy ludzie. Jak napisał w swych kronikarskich zapiskach Aleksander Grochowski: „возвратились домой на обнаженные места" – powrócili na ogołocony teren.

Helena SZCZYGOŁ
foto z archiwum autorki

Pani Helena Szczygoł urodziła się w Mielniku. Ukończyła Liceum Pedagogiczne w Bielsku Podlaskim, a następnie studia na kierunku muzycznym. Jest kierownikiem znanego zespołu chóralnego „Omorfos", działającego przy Siemiatyckim Domu Kultury. Zajmuje się także twórczością plastyczną.

З НАДБУЖАНСКОГО ФОТОАРХІВА

Батюшка Антоній Нарушэвіч в мельніцкуй цэркві в 1939 рокові; служыв в Мельнікові в годах 1933-1946 (од 22. 04. 1940 г., колі совецкі власті закрылі цэркву в Мельнікові, служыв на Грабарці); з колекцыі фотографіі о. Іоанна Антіпоровіча

Сем'я Антона і Марыі Керковіч; Руздво 1938 р.; фотографія выслана сынові Антонові до Аргентыны; з архіва Анны Тэрэховіч

Гурток Польского Чырвоного Крыжа в Мельнікові в 1938 рокові; з колекцыі фотографіі о. Іоанна Антіпоровіча, которы в 1924-1948 г. быв настоятелём цэркві в Токарах (до часу росподелу вёскі)

WŁADZE GMINY MIELNIK W ROKU 1945

W Archiwum Państwowym w Białymstoku możemy znaleźć wiele materiałów, dotyczących historii Mielnika po II Wojnie światowej, wśród nich dokumenty władz gminnych. Pierwszym wójtem Gminy Mielnik został wówczas Michał Tararuj, który sprawował funkcję przez kilka powojennych lat. Dla Mielnika był to bardzo trudny czas. Po okresie przymusowych wysiedleń z lat 1939-1941 (w okresie władzy radzieckiej znalazł się w strefie granicznej), Mielnik dopiero się odradzał. Gospodarze, którzy przenieśli się, wraz z zabudowaniami, na Mętną, Grabowiec czy Końskie Góry, powracali do swych siedzib.

W 1945 r. gminę zamieszkiwało około 5 tysięcy osób, w tym ponad 3 tysiące Białorusinów. Rada Gminy liczyła 15 radnych, w tym 9 prawosławnych, spośród których 7 osób deklarowało się jako Białorusini. Zachował się szczegółowy wykaz radnych z lutego 1945 r., z którym proponujemy zapoznać się naszym czytelnikom. Po raz pierwszy dokument opublikował **Sławomir Iwaniuk** (Czasopis 1993, nr 4).

Członkowie Zarządu Gminy

1. **Michał Tararuj,** narodowości polskiej, wyznania rzymskokatolickiego, żonaty, ukończył 5 klas, rolnik
2. **Piotr Bartoszuk**, ur. w 1894 r. w Mielniku; narodowości polskiej, wyznania rzymskokatolickiego, żonaty, 5 klas szkoły rosyjskiej, kowal, bezpartyjny
3. **Józef Hackiewicz**, ur. w 1900 w Mielniku; narodowości polskiej, wyznania prawosławnego, żonaty, ukończył 5 klas, rolnik, bezpartyjny
4. **Michał Wierzba**, ur. w 1900 r. w Mielniku; narodowości białoruskiej, wyznania prawosławnego, żonaty, ukończył 5 klas, rolnik, bezpartyjny

Członkowie Rady Gminy

1. **Jarosław Iwanowski**, ur. w 1900 r. w Mielniku; narodowości białoruskiej, wyznania prawosławnego, żonaty, ukończył 5 klas szkoły rosyjskiej, rolnik, bezpartyjny
2. **Jan Dubina**, ur. w 1904 r. w Wajkowie; narodowości białoruskiej, wyznania prawosławnego, żonaty, ukończył 3 klasy, rolnik, bezpartyjny
3. **Paweł Kałamczyński**, ur. w 1899 r. w Mielniku; narodowości polskiej, wyznania rzymskokatolickiego, żonaty, ukończył 2 klasy szkoły rosyjskiej, rolnik, bezpartyjny
4. **Józef Zwierzyński**, ur. w 1888 r. w Mielniku; narodowości polskiej, wyznania rzymskokatolickiego, żonaty, ukończył 3 klasy, rolnik, bezpartyjny
5. **Józef Hackiewicz**, ur. w 1900 r. w Mielniku; narodowości polskiej, wyznania rzymskokatolickiego, żonaty, ukończył 3 klasy, rolnik, bezpartyjny
6. **Bazyl Sidewicz**, ur. w 1902 r. w Mielniku; narodowości białoruskiej, wyznania prawosławnego, żonaty, ukończył 3 klasy, rolnik, bezpartyjny
7. **Konstanty Panasiuk**, ur. w 1904 r. w Mętnej; narodowości białoruskiej, wyznania prawosławnego, żonaty, ukończył 3 klasy, rolnik, bezpartyjny
8. **Bronisław Stasiak**, ur. w 1906 r. w Werpolu; narodowości polskiej, wyznania rzymskokatolickiego, żonaty, ukończył 3 klasy, rolnik, bezpartyjny
9. **Jan Kamieński**, ur. w 1895 r. w Sutnie; narodowości białoruskiej, wyznania prawosławnego, żonaty, ukończył 3 oddziały, rolnik, bezpartyjny
10. **Stanisław Szabliński**, ur. w 1892 r. w Niemirowie; narodowości polskiej, wyznania rzymskokatolickiego, żonaty, ukończył 3 klasy, rolnik, bezpartyjny
11. **Władysław Żuk**, ur. w 1908 r. w Skurcu; narodowości polskiej, wyznania rzymskokatolickiego, żonaty, ukończył 3 klasy, szewc, bezpartyjny
12. **Kuprian Hodun**, ur. w 1891 r. w Grabarce; narodowości białoruskiej, wyznania prawosławnego, żonaty, ukończył 3 klasy, rolnik, bezpartyjny
13. **Michał Grochowski**, ur. w 1903 r. w Mężyninie; narodowości polskiej, wyznania rzymskokatolickiego, żonaty, ukończył 3 klasy, rolnik, bezpartyjny
14. **Eustachy Skibniewski**, ur. w 1894 r. w Tokarach; narodowości polskiej, wyznania rzymskokatolickiego, żonaty, ukończył 3 klasy, rolnik, bezpartyjny
15. **Wsiewołod Łubko**, ur. w 1894 w Stankowiczach; narodowości białoruskiej, wyznania prawosławnego, żonaty, ukończył 3 klasy, młynarz, bezpartyjny

МАЦЬКОВІЧЫ І СТАНКОВІЧЫ НАД БУГОМ

Едучы з Семятіч до Мельніка мінаем дэрэвяну цэркву св. Кірыла і Мефодія коло вёскі Мацьковічы. Была вона побудована старанямі о. Евгенія Нэстэрука і жыхарув вёскі. Нэдалеко одсюль до Буга і моста на жэлієзнуй дорозі з Семятіч в Седльцы. Околіця тут вэльмі гожа, але з-за свого погранічного росположэня нэ раз пэрэжывала нэспокуойны хвіліны.

Пэршы раз граніця тут стала в 1796 рокові, колі Буг розділів Прусы і Австрыю. После 1808 р. рыка стала граніцёю Російскуй Імперыі і Польского Королевства. Але тые граніці нэ былі шчэ так кіепскі, як тая, котору провэлі в 1939 рокові. Тогды Бугом пошла мэжа міежду Ніемцямі і Совецкім Союзом. Людям наказалі высэляітся з пограпічнуй зоны. Жыхары Мельніка, Ослова і Мацьковіч мусілі покінуті руодны домы. Маленькі Станковічы осталісе на міесцю, бо былі далієй од граніці. Мельнік опустошыев, навэт цэркву закрылі. Мельніцкі парафіянэ од тэпэр молілісе на Грабарці.

Вера Пура, найстарыейша жыхарка Мацьковіч

22 чэрвеня 1941 р. Станковічы нашліся на фронтовуй ліпії огня – все погорыелі. Од бомбы загінув в той дэнь 75-ліетні Дмітёр Матфеевіч Пура, добры майстэр стэльмах – колеснік. Вэліка была у Дмітра сем'я. З жэною Анною, родом з Сычуов міев 8 діті. Найстарыейшы сын Александр Пура ожэнівсе з рымокатолічкой, а всіе іншы заложылі сем'і з православнымі. Найстарыейша дочка Наталля вышла замуж за Алексія Фіоніка з Романуовкі, Галена за Александра Козеюка з Павловіч, Ольга за Плішука з Шумілуовкі, Анна за Дмітра Грыба з Заліеся. Двух сынов зосталосе пры батьках в Станковічах – Іосіф і Владімір, которы в 1942 р. ожэнівсе з молуодшою на 14 ліет Верою Мітровановной Страбко з Радзілувкі. Вона до дісь жывэ в руодным домі в Станковічах, которы ставів муж Владімір в 1948 р. Хотя Вера Пура мае 95 ліет, кажду нэділею стараецце ході до цэркові в Мацьковічах на вэчыерню.

Марыя Юркевіч, пісанкарка з Мацьковіч (на пэршум пляні), злева од еі пісанкарка Антоніна Борысюк з Боратынца Руського; ззаду Галена Датчук з Мошчонуй Королевскуй і поэт Віктор Швед, 2011 р.

Сын Веры – Александр Пура наглядав колісь за Лубковым мліном, которы находіце на рыціе Мошчонуй, нэдалеко од господаркі Пурув. Млін быв побудованы напочаткові XX віеку чэрэз Марка Лубко. Традыцыя говорыт, што в час службы в царскуй арміі Марко Лубко вэльмі збогатіев і прывіоз додому мпуого золота. За ёго з батьком побудовав той млін.

Млынарскі традыцыі над рыкою Мошчоною тягнуліся шчэ з сэрэднёвеча. В часах колі Міельнік быв важным замком на дорозі з Вільна до Кракова, тут мололо коло дэсэті млынов, которы замкові подлягалі. Быв млін Вакуловіча, Оксютіча, Павловіча, Гомота, Шэршэня, Кудэліча, Ольховіча, Станковіча і Мацьковіча. Од тых млынаруов на рыціе Мошчонуй і взялісе пузнейшы назвы вёсок. В міеждувоенны час найбуольшым і найлепшым мліном на ціелу околіцю быв млін Марка Лубкі, которому помагав сын Всеволод. Прыізджалі тут молоті муку і кашу людэ з-за Семятіч і з-за Буга. Нэ раз прыізджав Архіп Фіонік з Романуовкі со своім сыном – кавалієром Алексіеём. Аж в 1923 рокові посваталі ёго з млынарскою сусіедкою Наталёю, дочкою Дмітра Пуры. Молодые пожэнілісе.

Коло свого мліна Лубкі заложылі рыбны ставы, на Мошчонуй збудовалі муост. Гожэ устроілі свуой двуор. Стоіт Лубкув млін і тэпэр. Пэршы поверх змурованы з камэня, а тры наступны побудованы з дэрва. Од всходу до будынку дотыкае мурованы, з чырвонуй цэглы млынарскі дуом.

Так склалосе, што млынарскі осады на рыціе Мошчонуй заховалі до тэпэр найбогатшы традыцыйі пісаня вэлікодных пісанок. Цікаво, што найважнейшы цэнтры творыеня пісанок находілісе здавна пры крыніцях Мошчонуй – в Мошчоні Панскуй і пры впаденю рыкі до Буга – в Мацьковічах. Цікавэ тоже тое, што колісь пісанкамі любілі займатісе тут мужчыны, а іх любімым взором былі млінкі. Можэ меновіто млынары колісь пісалі пісанкі?

Тэпэр пісанкі в Мацьковічах пішут туолькі жэншчыны. Всіе аматоры розмалёваных воском іець знают пісанкі Марыі Юркевіч. Еі дуом находіце над самюткім Бугом, што напэвно вплывае на хоровство самых творув.

Марыя Юркевіч з дому Млынарчук, народілась в 1945 р. в Турні Малуой. Пісанкі научылась творыті од мамы Ольгі Млынарчук. На пэршуй в сэзоні пішэ всэ "Господи Благослави" і туолькі после творыт наступны. На многіх еі пісанках зобачым напіс "Христос Воскресе" і православны крыжы. За руок творыт к. 1500 пісанок. Мае вэлікі творчы дар. Взоры компонірує сама, трымаючысе традыцыі. Пісанкі е двух-, трох- і штырохколерны. Пішэ стугавкою (лейком і шпількою, ужываючы часто мешануй технікі, коб отрыматі цікавы эфект. Кажда пісанка е орыгінальна, композыцыја взоров практычно не повтараеце. Марыя Юркевіч таксамо спевачка – выступае в колектыві "Новіна" з Мошчоны Королевскуй.

Пісанка Марыі Юркевіч

Аматоры пісанок знают таксамо Галіну Пуру з Мацьковіч, котора пісаті пісанкі научылась од мамы Галены Івановскуй, а после досконаліла варштат пры своюй тэсцёвуй Надзеі. Разом з дочкамі Галіна Пура пішэ коло 1500 пісанок в руок, которы продае в Семятічах і в Варшаві.

Надієя Пура, пісанкарка з Мацьковіч

Мацьковічы со Станковічамі насіелёны в буольшості православнымі Белорусамі. Тут до тэпэр старыейшэ і сэрэдне поколіене говорыт на руодпуй, руськуй мові. Дбают про свою цэрковку. Бывают на богослужбах і в прыходскім Міельніковi, і в монастырові на св. Горые Грабарці.

Дорофей ФІОНІК
фото автора

ЗАЖЫНКІ В ВІЛІНОВІ І ПАВЛОВІЧАХ

Сёго року олень ходів по бору в Вілінові і Павловічах мельніцкуй гміны. Спочатку зажыналі жыто на полю **Евгенія Высоцкого** в Вілінові. Жнэціе былі нэ туолькі местны – з Вілінова, але і со Сташан коло Пінска (група Чабатухі) і Леснікув к. Дорогічына (родня Лукяновічув). Жала тожэ Жэмэрва і Владімір Весёловскі з кумпанёю.

В нэдiелю, после віліновскіх зажынок пошлі мы все на богослужбу до мельніцкуй цэркві. На фотографії з о. Міколаем Мельнічуком зняты нашы гості з Полеся – Чабатухі со Сташан коло Пінска і сэстры Лукяновічы з Леснікув коло Дорогічына

Напочатку быв корогод спуд вёскового крыжа на поле. После трубою обявілі початок жнів. Помолілісе; зажалі пэршы снуоп, які положылі накрыж, а на його, на ручнікові, поклалі коровая. Жыто жалі сэрпамі і косілі косою з каблуком. Збуожэ кладосе руовно, добрэ было пудбіраті. А на другі дэнь, 18 ліпеня, зажынкового снопа вручылі солтысу вёскі Павловічы, дэ вжэ сёмы раз, спульно с громадою Павловіч, Оксютыч і Гмінным цэнтром культуры в Мельнікові, організовалі мы Пудляшско-полескі жнівны встрэчы “Олень ходіт по бору”. Пропонуем погліделі пару фотографіі з зажынок. ❖

Зажынкі на полю в Вілінові у солтыса Евгенія Высоцкого, 18 ліпеня 2015 г.

ЯК ПАВУКА РОБІЛІ

В дэнь святэі Варвары, 17 грудня выбралісе мы до Вілінова, коб разом з міестнымі людьміма провэсті одін со святых вэчорув Філіпувкі. Шчэ на зажынках мы з Генком Высоцкім договорылісе, што со зжатуй соломы зробімо штось цікавого. І в такі спосуб, вспульным старанём варштатовуй групы повстав вэлікі, соломяны павук, які од тэпэр упрыгожуе вэліку залу віліновского дому культуры. На варштатах таксамо хорошэ поспівалі колядкі. Бо ж тут зобраласе праве ціела спевача група “Вересы”. Говорылі таксамо про разны колядные звычаі. Кажды з удельнікув отрымав коляду – снопок соломы, які на коляду став у каждого в куткові пуод іконамі.

Варштаты проходілі пуод кірунком Зоі Майстровіч. А опроча кіровніка дому культуры і солтыса вёскі Евгенія Высоцкого, прынялі в іх удел наступны особы: Зінаіда Тэрэбун, Ольга Максімук, Валентына Якімюк, Мірослава Бодушэк, Лідыя Буяновіч, Марыя Шэвчук, Анна Юдыцка, Марыя Шышко з внучкой Наталёю Крук, Ніна Касперук, Люба Ваврэнюк і Бэата Стрэльчук з сынком Ясём. Завітала таксамо Барбара Дэкаж, керовнік Цэнтра гісторыі Мельніцкуй Землі, якуой, як іменінніцы, все одспівалі «Многая лета». ❖

Так повставав павук в Вілінові фото Максіма ФІОНІКА

БЕЛАРУСКІЯ ЭТНАГРАФІЧНА-МУЗЫЧНЫЯ ВАРШТАТЫ Ў СЕМЯТІЧАХ І МЕЛЬНІКУ

Працяг са стр 1

Апрача песень удзельнікі варштатаў практыкавалі традыцыйныя беларускія танцы: падіспана, лысага, каробушку, ойру, за гаем і кракавяка. Пасля песняў і танцаў, у іншай зале, на ахвотных чакала спадарыня Зоя Майстровіч, народная майстрыха з Рудутаў арлянскай гміны. Разам з ёю можна было пашыць саламяную каробку, кошычак ці талерку.

Семятіцкія беларускія варштаты наладзіў Музей у Студзіводах, у супрацоўніцтве з Інстытутам праваслаўнай культуры семятіцкага благачыння ды Семятіцкім цэнтрам культуры, а фінансава ўспамагло Міністэрства адміністрацыі і адлічбоўкі. Удзельнікамі было выказана жаданне прадаўжаць гэтую добрую ідэю.

У рамках варштатаў, 22 сакавіка, ў залах Цэнтра гісторыі мельніцкай зямлі была адкрытая выстаўка традыцыйнага касцюму падляшскіх беларусаў са збораў студзіводскага музея. Шматлікая публіка, апрача наведання выставы, магла паслухаць абрадавыя песні ў выкананні Жэмэрвы, якая выступіла, а як жа, ў традыцыйных строях.

Анна Фіонік - вядучая варштатаў

У Мельнік Жэмэрва вярнулася ў ліпені, каб правесці музычныя і рукадзельныя заняткі для мясцовых дзяцей і моладзі. Заняткі, пад кіраўніцтвам Анны Фіонік, Зоі Майстровіч, Мацея Філіпчука і Дарафея Фіоніка праходзілі з 13 па 18 ліпеня ў зале Гміннага цэнтра культуры ды “Доме на Вэргурне” спадарства Снежкаў. Апрача мельніцкіх, удзельнічала ў іх знаёмая група з зімовых, семятіцкіх варштатаў.

На заканчэнне трэба адзначыць, што культурна-асветная актыўнасць студзіводскага музея на надбужанскай зямлі прысутная ўжо шмат гадоў. Пастаянна ладзяцца тут мерапрыемствы ў рамках Падляшскапалескіх сустрэч у традыцыі „Там по маёвуй росі” і „Олень по бору ходіт”. Музей выдаў таксама каталаг – альбом пра надбужанскія пісанкі. У 2016 годзе запрашаем на чарговыя мерапрыемствы.

Дарафей ФІОНІК
фото Давіда ГАЙКО

GOSPODARZE NAD RZEKĄ MOSZCZONĄ W 1878 ROKU

W Narodowym Archiwum Białorusi w Grodnie (f. 14, 1, 149) możemy znaleźć spisy gospodarzy gminy Aleksandrowo (tak po 1861 r. przemianowano wieś Radziłówkę) z 1878 roku. Są wśród nich mieszkańcy wsi, położonych wzdłuż Moszczonej, która za Maćkowiczami wpływa do Bugu. Moszczona ma cechy rzeki górskiej. Płynąc wśród wzgórz, ma wartki bieg i zimną, krystalicznie czystą wodę. Jednym z jej dopływów jest strumień, który bierze początek ze źródeł w rejonie Św. Góry Grabarki. Można więc nazwać Moszczonę „świętą rzeką".

Oprócz Moszczonej Pańskiej wszystkie wsie, wzdłuż rzeki położone, należały niegdyś do miasta Mielnika i nosiły w XVI wieku miano „Młynarzy na rzece Moszczonej". Znajdowały się tu młyny, który działały na potrzeby mielnickiego zamku. Nazwy wsi powstały właśnie od nazwisk młynarzy – Sycza, Wakułowicza, Oksiutycza, Pawłowicza, Homota, Kudelicza, Olchowicza, Stankowicza i Maćkowicza.

Czytelnikom prezentujemy spis gospodarzy wsi z-nad Moszczonej, poczynając od źródeł, aż do ujścia. W 1878 r. znajdowało się tu 116 gospodarstw. Pomnażając tę liczbę przez pięć (średnia liczba osób w rodzinie), daje to nam sumę blisko 600 osób.

Gromada Moszczona Pańska

1. Sylwester Mudel
2. Iwan Korwicki
3. Ryhor Kowalczuk
4. Iwan Putko
5. Dmitry Koroluk
6. Foma Karpiuk
7. Miron Puhacz
8. Konstanty Karpiuk
9. Roman Koroluk
10. Maksim Kalita
11. Jakim Karpiuk
12. Filip Wakuluk
13. Osip Siemieniuk
14. Wasil Kowalczuk
15. Iwan Pyzowski
16. Iwan Borysiuk
17. Fiodor Mantur
18. Harasim Skierka
19. Wasil Mantur
20. Jakow Mantur
21. Juchim Kowalczuk
22. Harasim Kowalczuk

Wszyscy gospodarze posiadali po 14 dz. ziemi

Gromada Moszczona-Sycze

1. Sidor Sycz
2. Jakub Samojlik
3. Andrej Oleniuk
4. Iwan Sycz
5. Ilja Sycz
6. Siemien Laszuk
7. Maksim Sycz
8. Zachar Laszuk
9. Wasil Karpiuk
10. Filip Aleksiejuk
11. Anton Korniluk
12. Siemien Karpiuk
13. Onufry Borysiuk
14. Wasil Łożecki
15. Ihnat Sycz

Wszyscy gospodarze posiadali po 15 dziesięcin ziemi.

Gromada Wakułowicze

1. Dawid Jaszczuk
2. Fiodor Szyszko
3. Stefan Sutyniec
4. Fiodor Wiktoruk
5. Ryhor Jaszczuk
6. Wasil Jaszczuk
7. Timofiej Jaszczuk
8. Sidor Predko
9. Paweł Jaszczuk
10. Hawryło Gorczkowski
11. Michał Grabowski
12. Iwan Grabowski

Gospodarze posiadali średnio po 12-15 dziesięcin ziemi. Najzamożniejszym był Michał Grabowski, który miał 18 dziesięcin.

Gromada Pawłowicze
(wieś Pawłowicze i Oksiutycze)

1. Szymon Andruszkiewicz
2. Matfiej Remiesz
3. Iwan Koziejuk
4. Trofim Zaniewicz
5. Foma Łobaczewski
6. Jefrem Remiesz
7. Dawid Jaroszuk
8. Karp Franciszczuk
9. Stefan Demidiuk
10. Bonifat Martyniuk
11. Osip Remiesz
12. Karp Kapelka
13. Ryhor Martyniuk
14. Fiodor Pura
15. Demian Pura
16. Osip Zaniewicz
17. Nikita Andruszkiewicz
18. Andrej Pura
19. Osip Fiedorczuk
20. Karp Łojko
21. Fieofił Pura
22. Matfiej Zaniewicz
23. Kondrat Jaroszuk
24. Wasil Remiesz
25. Iwan Jaroszuk
26. Ihnat Jakimiuk
27. Szymon Pietroczuk
28. Stanisław Łubko
29. Ihnat Łubko

Gospodarze w większości posiadali po 17 dziesięcin ziemi (ok. 18 ha). Najbogatszy był Stanisław i Ignacy Łubko – mieli po 19 dziesięcin.

Gromada Stankowicze (Stankowicze, Maćkowicze, Olchowicze, Kudelicze, Homoty)

1. Iwan Domczuk
2. Warfołomiej Domczuk
3. Danił Tiwonczuk
4. Tierentij Koziejuk
5. Franc Parfieniuk
6. Osip Barszcz
7. Flor Bogdan
8. Stanisław Domczuk
9. Kuźma Gorochowicz
10. Nikifor Dawidziuk
11. Warfołomiej Sylwestrowicz
12. Klim Matysiuk
13. Jakim Sylwestrowicz
14. Roman Sylwestrowicz
15. Paweł Pietruczuk
16. Andrej Hackiewicz
17. Martin Iwaniuk
18. Wikientij Kożuchowski
19. Wasil Hołub
20. Iwan Kosc
21. Stefan Parfieniuk
22. Ryhor Kożuchowski
23. Michał Selwestrowicz
24. Klim Naliwajko
25. Ryhor Walendziuk
26. Siemien Weremiejewicz
27. Andrej Koziejuk
28. Paweł Remiesz
29. Osip Jurkowicz
30. Fiodor Jurkowicz
31. Jakow Pura
32. Iwan Łojko
33. Andrej Bogdan
34. Stefan Bogdan
35. Benedykt Łubko
36. Wasil Domczuk
37. Jeremiej Pura
38. Siemien Iwanowski

Stan posiadania gospodarzy był zróżnicowany. Jeden z nich - Andrej Koziejuk, posiadał 1 dz. ziemi, sześciu miało po 9-10, większość zaś po 19-21 dz. ziemi.

i

JAK PRZYJECHAŁ PAN Z WOŁCZYNA

Z Mielnika do Wołczyna jest tylko 20 km. Droga do tego miasteczka nad rzeką Pulwą prowadzi przez Niemirów, Krynki i Ponikwę. Ale, żeby dziś tam trafić trzeba przejechać ponad 50 km, bo Mielnik od Wołczyna rozdziela granica państwowa. W Wołczynie urodził się i był pochowany ostatni król Polski **Stanisław August Poniatowski**. Matka króla – Konstancja, pochodziła z rodu Czartoryskich, herbu Pogoń, właścicieli Wołczyna. Wznieśli oni tu wspaniałą rezydencję, z której do dzisiejszego dnia zachował się jedynie park oraz odbudowywany kościół Św. Trójcy. Zapis o chrzcie króla z 17 stycznia 1732 r. znajduje się w księdze metrykalnej parafii Wołczyn, przechowywanej obecnie w Archiwum Diecezjalnym w Drohiczynie.

O wołczyńskiej rezydencji i jej właścicielach na ziemi nadbużańskiej niegdyś śpiewano pieśni. Oto pieśń żniwna „Jak pryjechaw z Wowczyna", którą w 2005 r. zapisaliśmy od **Olgi Radosiuk** z Klukowicz. Opowiada ona o wiejskiej dziewczynie, do której w swaty przyjechał pan z Wołczyna (może sam Stanisław?). Ona jednak nie zechciała zażywać dworskich rozkoszy, woląc prowadzić pracowite, wiejskie życie.

Як прыехав з Вовчына,
Бог на помошч дівчыно.
Калінонькі ломаты,
І в пучэчкі вязаты.
Ой, ты люба дівчыно,
Чы ты підэш за мэнэ.
Я вас панэ нэ люблю,
За вас панэ нэ пуйду.
Бо пан любыт долго спать,
А мне трэба рано встать.
А мне трэба рано встать,
Сняданечко зготовать.
Сняданечко зготовать,
З людьмі в поле поспішать.

Na ulicy w Wołczynie w 2005 roku; w tle cerkiew św. Mikołaja

foto Doroteusza Fionika

ЛЕГЕНДА ПРО ЛУБКУВ МЛІН

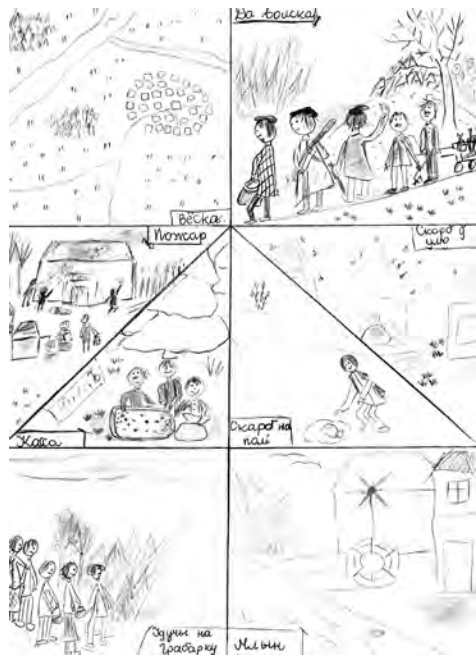
В Станковічах над Бугом, на рыціе Мошчонуй, находіцце водны млін. Давно вжэ в юм нэ мэлют, хотя стоіт тутака можэ зо сто ліет. До дэрэвяного мліна дотыкае мурованы дуом млынарув. Остатнім з іх быв Всеволод Лубко. З давнюй гісторыі знаемо, што в 1621 рокові мев тут млін Якуб Станковіч. Од его роду і пушла назва вёскі. Станковіч нэ быв однак продком Лубкув. З повстанём іх мліна звязана цікава легендарна гісторыя.

Быв руок 1870. До Станковіч дошла чутка, што будут забіраті в рэкруты. А тогды до вуойська бралі нэ всіех молодых хлопцюв. Кідалі "жэрэб" – на кого выпало. Той ішов до вуойська. Марко Лубко со Станковіч нэ міев шчасця. Выпало на его і трэба было одправітісе в царску армію аж на пять ліет. Нэ знав шчэ тогды, што служба прынэсэ ёму вэлікі маёнток.

Марко оказавсе добрым солдатом. Хутко проходіла служба. А трафів вуон до століці Росіі – Санкт-Петербурга, одного з найбогатшых і найхорушчых мест в Европі. Пэвного дня в одному з вэлікіх банкув выбух пожар. Ратоваті его кінулі і отрад солдат, дэ служыв Марко. Добрэ солдаты справлялісе з огнём. Гасілі стены і дах, ніхто нэ подумав однак про сталёву касу, дэ ховалі золото. А Марко быв хітрыейшы. З двома шчэ колегамі, мімо вэлікого жару, знайшов касу. Розбілі іе, а всё золото забралі.

Марко нэ пушов одразу до казармы, як то зробілі его колегі. Вybравсе на поле і там, пуод грушою, закопав свуой скарб. Туолькі тогды спокуойно вэрнувсе до казармы. А колегі сховалі своіе золото в шафках. Нэдовго ім тіешылісе. Як згасілі пожар оказалосе, што каса розбіта. Мусів тое зробіті хтось з солдат? Нэзадовго в казармі провэлі обыск. Золото знайшлі у двух колегув Марка. А вуон спокуойно дочыкав кунця службы і вэрнувсе додому.

Нэзадовго вэрнувсе по золото і знашов его, закопаным пуод грушою. Прывюоз до Станковіч і як добры сын оддав всё золото батькові. А в батьковум звычаёві было ховаті цэнності в одным з улюв, якіх у Лубкув было мнуого. Пушов вуон до пасекі, сховав золото в пчэліну хатку і спокуойны вэрнувсе дохаты. Бачыв тое Марко і вэльмі зачав пэрэжываті, што богацтво можэ пропасці. Быв хлопцём розумным і знав, што лепі было бы за тое золото штось купіті чы збудоваті. А так ходіт батько кажды дэнь до уля і заглядае, нібы до пшчуол, чы скарб ліжыт.

Прышло свято Спаса. Все надбужанскі людэ ішлі помолітіся на Святую Гору Грабарку. Нэ было там тогды шчэ монастыра, одна оно цэрковця стояла, пэрэнэсёна з Мельніка. Набуожна родня Лубкув тожэ прыбралася в пешу дорогу на Святую Гору. Туолькі Марко штось спузнявся. Батькам сказав, што долучыт до іх трошку пузней. Колі Лубкі былі вжэ за Кудэлічамі, Марко пушов до пасекі, выняв з уля золото і сховав в знануом собіе месцю. Чэрэз пув годіны быв вжэ пры батьках.

Вэрнулісе Лубкі з одпусту. Батько з прывычкі пушов заглянуті до уля. А тут нічого нэма, оно пшчолы роящце. Засмутівсе вэльмі і со спушчоною головою пушов до хаты. Зобачыв Марко, што батько пэрэжывае, пудбіег до его і росказав про золото.

– Чом ты сынок его сховав?

– Я вэльмі боявсе, што хтось пудглянэ, чого так часто ходіш у садок і забэрэ наш скарб. А его трэба помножыті для нас.

І так Марко з батьком зговорылісе побудоваті над Мошчоною водны млін. І став іх млін найбуольшы і найлепшы на ціелу шыроку околіцю. Прыізджалі тут молоті збуожэ на муку і кашу навэт людэ з-за Буга. Коло мліна Лубкі заложылі рыбны ставы, на Мошчонуй збудовалі муост. Гожэ устроілі свуой двуор.

Росказав Ясько ФІОНІК,
род. в 1933 р.
сын Наталіі Дмітрыевны ПУРЫ
со Станковіч
рысунок Касі КОЗАК

O POCZĄTKACH WSI TOKARY

W okresie swojej świetności wieś Tokary liczyła blisko trzysta numerów i ponad tysiąc mieszkańców. Pod tym względem w północno-zachodniej części powiatu brzeskiego nie stanowiła jednak wyjątku. Ziemie w tych okolicach były urodzajne, a zatem i wsie ludne. Od wieków ludzie chętnie się tu osiedlali, możnowładcy zaś zabiegali o sfery wpływów. Jeszcze w piętnastym stuleciu wiele ziem było tu własnością wielkich książąt, którzy z czasem zaczęli je przekazywać przedstawicielom ruskiej i litewskiej szlachty, zasłużonej dla państwa i dworu.

W połowie piętnastego wieku wielki książę litewski Kazimierz Jagiellończyk zaczął hojnie rozdawać majątki hospodarskie w Ziemi Brzeskiej. Wśród obdarowanych znalazł się również Olechno, który wraz z bratem Rusiłą był dotychczas współwłaścicielem Wołkowicz, położonych kilka kilometrów na północ od Wysokiego. W zamian za udział w Wołkowiczach, Olechno, otrzymał prawo do władania częścią Tokarów. Jego potomkowie od nazwy wsi przyjęli nazwisko Tokarewski.

Olechno miał trzech synów – Stecka, Majka i Waśka. Dwóch ostatnich wydało z kolei na świat czterech synów: Iwaszka, Łycza, Jacka i Zienka. Z dokumentów historycznych znani są oni jako konsekwentni obrońcy granic swych majętności. Spory graniczne istniały zarówno z właścicielami dóbr prywatnych, jak też hospodarskich. Najdłużej chyba toczył się spór z Pużyczanami oraz Fiodorem Wahanowskim. Chodziło o Puszczę Tokarsko-Pużycką, do której pretensje rościło kilku właścicieli.

Cerkiew św. Michała w Tokarach po białoruskiej stronie granicy, wzniesiona w 1816 r.

Pierwsze zarzuty padły wobec mieszkańców hospodarskich Pużyc. W 1495 r. Tokarewscy oskarżali ich o zagarnięcie barci, gruntów ornych i łąk. W tym czasie nie dawał im spokoju inny sąsiad Michajło Wahanowski i jego syn Fiodor, którzy rzekomo zaczęli przywłaszczać ich grunta i niszczyć znaki graniczne. Tokarewscy uważali ponadto, że Wahanowski nie ma prawa wchodu do puszczy, czyli korzystania z drewna z jej wschodniej strony. Spór toczył się przez kilkadziesiąt lat i był rozstrzygnięty na najwyższej wokandzie dopiero w 1529 r. W tym celu w Tokarach i Wahanowie zebrała się specjalna komisja na czele z marszałkiem hospodarskim Aleksandrem Chodkiewiczem. Na początku zapoznano się z racjami Tokarewskich oraz mieszkańców Pużyc, którzy zarzucali Fiodorowi Wahanowskiemu bezprawne zajmowanie gruntów w Puszczy Tokarewskiej i Pużyckiej. Tak oto mówi o tym fragment dokumentu z Metryki Litewskiej:

Stoiali pered nami oczewisto naperwey żałował nam Tokarewski – pan Jacko, Licz, a pan Iwaszko Maykiewicz, a pan Zenko i z swoimi synmi wsimi, i pospołu z pużyczany na pana Fedora Michayłowicza tym obyczaiem. Wstupaiet sia w puszczy naszu włastnuiu otczyznuiu i dedicznuiu, wsyłaiet gwałtom zawżdy derewa na budowanie, i drew brali dworu swoiemu Wahanowu, i zemli zabrał, i puszczu i seła swoieho Ponikow rozrobił, i wolia jeho na naszoy zemli poselena.

Aby unaocznić komisji zarzuty wobec Wahanowskiego, Tokarewscy zaprosili dostojnych gości przejechać konno wzdłuż wschodnich granic puszczańskich. Nie zajęło to na pewno wiele czasu, gdyż obszar całej puszczy wynosił około 15 km kwadratowych, a wschodnia strona 3-4 km. Po drodze Tokarewscy pokazywali komisji miejsca, gdzie znajdowały się nieistniejące znaki graniczne. Dojechano też do osady, którą w połowie XV w. założył w puszczy pan Micuta.

Po zapoznaniu się z argumentami Tokarewskich, członkowie komisji zawezwali Fiodora Wahanowskiego, który przedstawił argumenty dla komisji bardziej przekonywujące. Powołał się na przywilej z czasów Kazimierza Jagiellończyka, dotyczący nadania Wahanowa. Przywilej dawał prawo wchodu do puszczy dla Micuty, który dobra swe odstąpił Michajłowi Wahanowskiemu. Komisja uznała to prawo za wiążące i przy świadkach stwierdziła:

My pana Fedora w tom znaszli prawoho, i prysudili iesmo iemu w tuiu puszczu z Wahanowa i z Ponikow wiezd, i włastnost w toy puszczy meti, kak Tokarem i pużyczanem tak i panu Fedoru. Maiet pan Fedor z toie puszczy k dworu swoiemu Wahanowu derewa na budowanie i drow brati, potomu kak i pered tym birał, iż seła swoieho Ponikow, i z woli Ponikowskoie maiet, i społ swoich starych rospaszy nowyie meti w puszczy, a kotory i pużyczanie także i swoich starych poł maiut, nowyie rospaszy w piszczy meti, a odin odnoho ne maiet zachoditi. I też Tokary i pużyczanie ne maiut panu Fedoru zaboroniati w tuiu puszczu wiezdu dobrowolnoho, i pot meti poki taia puszcza spolnaia idet, i w hranicach swoich maiet. A z toje puszczy pan Fedor i Tokary, i pużyczanie ne maiut nikomu derewa, ani drow dawati odin bez odnoho, i też szto sia dotyczet hayew i zarosliei tokarewskich ludei, i pużyckich około domow ich, i też rospaszey starych, w to pan Fedor ne maiet sia ustupowati.

Postanowienie komisarzy zatwierdził Zygmunt I w Wilnie 28 czerwca 1529 r. W taki sposób spór został zażegnany na najwyższym szczeblu. Puszcza Tokarewska nadal zgodnie służyła wszystkim okolicznym mieszkańcom.

W tym czasie na Tokarewskich, podobnie jak na wszystkich ziemianach, ciążył ściśle określony obowiązek wojskowy. Im szlachta była zamożniejsza, tym więcej konnych powinna była wystawić w razie wojny. Od 1528 r. szlachta wystawiała po jednym koniu od 3-4 zależnych dymów. Tokarewscy nie należeli do majętnych, bowiem w tymże roku Zenko i Iwan Tokarewscy stawili do chorągwi brzeskiej tylko po jednym koniu. Konnymi byli

O POCZĄTKACH WSI TOKARY

c.d. ze strony 7

oczywiście sami szlachcice. Tymczasem ich sąsiad, współwłaściciel Tokarów Stanisław Krupicki, wystawiał w 1567 r. aż siedem koni. Posiadał zatem tu ponad dwudziestu zależnych gospodarzy.

Najpewniej już w XV w. ziemianie Tokarewscy byli fundatorami cerkwi prawosławnej, pierwotnie poświęconej w cześć św. Symeona Słupnika. Przywilej na nadanie gruntów dla parafii z 1592 r. mówi o świątyni w Tokarach jako o starodawnej. Wówczas panowie Tokarewscy na wieczne czasy przekazali cerkwi jedną włókę i pięć morgów, o lokalizacji których tak oto mówi dokument:

Perszaja reza morgow deset', gdie cerkow i pop siedit; w druhom miestcu w sadibie, s kraju pry stienie ot Kiwaki reza odna, morgow deset prutow szest'; w tretiem deset', prutow szest', w tretiem miestcu reza na Łowyniczach, s kraju ot Bożoje Woli, w kotoroj morgow pietnadcat'.

Na przełomie szesnastego i siedemnastego stulecia kler i parafianie cerkwi w Tokarach przeszli na unię, wraz z nimi również panowie Tokarewscy. Z czasem zaczęli oni przyjmować rzymski katolicyzm. W taki sposób w drugiej połowie siedemnastego stulecia wszyscy szlachetnie urodzeni właściciele Tokarów, zarówno Tokarewscy, jak i przedstawiciele innych rodów należeli do Kościoła zachodniego.

Na początku XIX w. swoje udziały w Tokarach miało ponad dziesięciu przedstawicieli szlachty. Rozbieżności między ich zamożnością były dosyć znaczne. Najbogatsi mieli pod sobą ponad stu chłopów pańszczyźnianych, najbiedniejsi – kilku. Do tych ostatnich należeli Tokarewscy vel Tokarzewscy.

Zachowały się dane o parafianach cerkwi tokarskiej z 1843 r. z podaniem liczby chłopów, przynależnych poszczególnym właścicielom wsi. I tak, Paweł Zalewski posiadał w Tokarach 129 chłopów pańszczyźnianych wyznania prawosławnego, Józefat Lenkiewicz – 37, Wołkowycy – 19, Stanisław Zalewski – 24, Feliks Mańkowski – 24, Ignacy Tokarski – 15, Aleksander Tokarzewski – 4, Mikołaj Tokarzewski – 5, Józef Tokarzewski – 7, Ignacy Grześwicki – 11, skarbowych było 30. W sumie Tokary zamieszkiwało wówczas 305 prawosławnych. Z braku dostępnych źródeł nie możemy określić ówczesnej liczby wyznawców rzymskiego katolicyzmu. Do takich niewątpliwie należała szlachta oraz część chłopów, wśród nich zależni od ziemian Jankowskich. Ich bowiem w spisie nie znajdujemy. Interesujące, że proboszczem ówczesnej parafii prawosławnej w Tokarach był o. Ignacy Zalewski, być może skoligacony z najbogatszymi właścicielami wsi.

W wyniku koligacji rodzinnych i transakcji majątkowych niektóre z wymienionych nazwisk odeszły z czasem w zapomnienie. Majątek Lenkiewiczów przeszedł w ręce Jankowskich, gdy jedna z córek – Józefa – wyszła za mąż za Pawła Jankowskiego. W tym też czasie swój niewielki, 60-hektarowy majątek sprzedał Feliks Mańkowski. Nie ma też dziś chyba w Tokarach Tokarzewskich. Córki dawnych ziemian skoligaciły się z Zalewskimi i Rudniewskimi. Tokarscy ziemianie tradycyjnie zajmowali zachodnią część wsi, do dziś zwaną *Szlachtą* lub *Szlachetczyną*.

Doroteusz FIONIK

СВЯТО В РОМАНУВЦІ

Вжэ трэті раз вёска Романувка коло Семятіч одзначала свое свято. Всё почалосе з 2013 г., колі 15 вересня одбылісе тут урочыстосці 100-летія прысвоення назвы вёскі. Владыкою семятіцкім Георгіем была тогды посвяшчона прыдорожна часовня з вырэзаною в дубі іконою Спаса і два дубовы крыжы.

До 1913 р. вёска нэ мела назвы. Лічыласе часткою Бацік, з якіх повстала. Пуод кунэць XIX в. зэмлі тутэйшого маёнтку почалі розкуплятісе господарамі з разных местності бельского, берестейского і пружанского поветув. Хто прыбыв з Голі (Половцюв), хто з Лосінкі, а хто з Тынэвіч чы Парцева. І так повстала вёска, котора нэ мела однак назвы. В 1910 р. было тут вжэ 42 господарув з прозвішчамі: Дудіч, Война, Фіонік, Боцюк, Панасюк, Зінчук, Тэрэшкевіч, Грэдэль, Юрчук, Мінько, Болтромеюк, Міхалюк, Сіроцкі, Якімчук, Якімюк, Белорусов, Чыквін, Лейчык, Ярошук, Бішч, Романчук, Белемук і Кэндысь. В 1913 р., на сіельскім сході, все воны подняли постанову, што вёску назвут Романувкою. На чэсць роду Романовых.

В 1914 р. жыло тут 316 люді. Нэмало з іх руок пузней выехало в беженство. Свэдчат про тое даны з 1926 р., колі в Романувці было туолькі 28 заселеных хат з 216 жытелямі. Спэцыфікою Романувкі е ейі поросkідане по хуторах. Тое напэвно формірувало мэнталітэт люді, наделёны самостойносцю і нэзалежносцю. Іх продкі прыбылі з разных сторун, прыносячы свою мову і звычаі. Тут воны з собою мішалісе, бо ж так направду разніці нэ былі такімі вэлікімі.

На трэте вжэ свято Романувкі прыбыло нэмало люді з вёскі і іншых месцовосці, в тым лікові 30-ці особова група з полескуй Бэрэзы і Спорова на Беларусі. Молебень пры часовні узначалів **о. Андрэй Якімюк**, благочынны і настоятель Петропавловскуй цэркві в Семятічах. В своім слові прыгадав годовіну беженства і пудкрэслів важность прывязаня до своіх корэнюв і мовы.

После свято пэрэнэслосе пуод вёскову світліцю, дэ прошов концэрт. Выступіла студзівудска Жэмэрва і колектывы со Спорова – Жураўка і Жаўручкі, якімі кірує **Валентіна Чайчыц**. Споровскі гумор росказувала **Ніна Пашкевіч**, а споровске рукодіеле показувала **Анна Чайчыц**. Свою повесть про беженство "Надіея аж по далягляд" пудпісувала **Барбара Горальчук**. Можна было таксамо набыті кніжкі, выданы студзіводскім музеём і оглянуті фотовыставу со студзіводскіх урочыстосці 23 жнівня. Хто хотіев, муог таксамо поучытісе давніх танцюв.

В організацыю свята в Романувці былі заангажованы жытелі вёскі, в головным ейі солтыс **Іоанна Вардэцка** з мужом **Веславом**. Свято сёго року проходіло в рамках белорускіх этнографічно-музычных варштатув на надбужанскуй зэмліе.

Мікола САХАРЭВІЧ
фото Максіма ФІОНІКА

З НАДБУЖАНСКОГО ФОТОАРХІВА

Найстарыейша почтовка з відом Мельніка, выдана Немцямі к. 1916 року; з колекцыі Александра Сосны

На Спаса на Св. Горы Грабарці в 1960-ых годах; пры куонных возах обедае родня Ярошукув з Вайкова; з колекцыі Ірэны Грыцюк

На Св. Горы Грабарці в 1954 рокові; на пэршум пляні Лена і Константін Курыловічы з Бельска, батькі батюшкі Алексея Курыловіча; з архіва роду Курыловічув

MIELNICKI HOSTINEĆ. Pismo historyczno-kulturalne
Wydawca: Stowarzyszenie Muzeum Małej Ojczyzny w Studziwodach, ul. Leśna 13, 17-100 Bielsk Podlaski, adres e-mail: dfionik@o2.pl, tel.+48857307735
Redaguje zespół: Doroteusz Fionik (red. naczelny), Anna Fionik, Maksym Fionik, Anna Terechowicz, Aleksandra Terechowicz, Tomasz Sulima (red. techniczny)
Za pomoc przy organizacji warsztatów dziękujemy: Instytutowi Kultury Prawosławnej w Siemiatyczach, Siemiatyckiemu Ośrodkowi Kultury, Gminnemu Ośrodkowi Kultury, Sportu i Rekreacji w Mielniku, Ośrodkowi Dziejów Ziemi Mielnickiej, Szkolnemu Kołu ELEOS w Mielniku, Sołtysom wsi Wilanowo, Pawłowicze i Romanówka, gospodarstwu agroturystycznemu „Na Werhurnie".
Pismo powstało w ramach Białoruskich Warsztatów Etnograficzno-Muzycznych na Ziemi Nadbużańskiej, realizowanych przy wsparciu finansowym Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji.